

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ISSN 2413-3329
ISSN 2520-6788

НАУКОВИЙ ВІСНИК

**МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

СЕРІЯ

«ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ»

Збірник наукових праць

Випуск 2(10)' 2019

МУКАЧЕВО

2019

Науковий вісник Мукачівського
державного університету
Серія «Педагогіка та психологія»
Випуск 2 (10) 2019

Головний редактор

Товканець Ганна Василівна – д. пед. н.,
професор (Україна)

Заступник головного редактора

Теличко Наталія Вікторівна – д. пед. н.,
доцент (Україна)

Відповідальний секретар

Лалак Наталія Володимирівна – к. пед. н.,
доцент (Україна)

Редакційна колегія:

Щербан Тетяна Дмитрівна – д. психол. н.,
професор (Україна)

Максименко Сергій Дмитрович – д. психол. н.,
професор, академік НАПН України (Україна)

Ничкало Нелля Григорівна – д. пед. н., професор,
академік НАПН України (Україна)

Староста Володимир Іванович – д. пед. н.,
професор (Україна)

Карандашев Юрій Миколайович – д. психол. н.,
професор (Республіка Польща)

Оросова Рената – доктор філософії (Словацька
Республіка)

Саболч Єва – доктор філософії у галузі загальної
педагогіки та історії педагогіки, професор
(Угорщина)

Сенько Тетяна Володимирівна – д. психол. н.,
професор (Республіка Польща)

Попович Наталія Михайлівна – д. пед. н., доцент
(Україна)

Фізені Октавія Йосипівна – д. пед. н., професор
(Україна)

Березовська Лариса Іванівна – к. психол. н.,
(Україна)

Качур Мирослава Михайлівна – к. пед. н.,
доцент (Україна)

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., доцент
(Україна)

Корнієнко Інокентій Олексійович –
д. психол. н., доцент (Україна)

Лавренова Марія Василівна – к. пед. н., доцент
(Україна)

Липчанко – Ковачик Оксана Василівна –
к. пед. н. (Україна)

Пинзеник Олена Мафтеївна – к. пед. н., доцент
(Україна)

Фенщик Оксана Миколаївна – к. пед. н., доцент
(Україна)

*Матеріали друкуються мовою оригіналу.
Відповідальність за викладений матеріал несуть
автори статей.*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації

Серія: КВ №22663-12563ПР від 15.03.2017 р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

Серія: ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Збірник наукових праць включено

до переліку фахових видань України

з педагогічних наук

(Наказ МОН України № 5015

від 16 травня 2016 р.)

Збірник представлено

у таких наукометричних базах даних:

Російський індекс наукового цитування (Росія);

ResearchBib (Японія), Index Copernicus (Польща),

Cite Factor, Infobase Index (Індія),

Genamics JournalSeek, Academic Keys (США),

ACNP Catalogue (Італія)

Засновник і видавець:

Мукачівський державний університет

Україна, 89600, Закарпатська область,

м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел. (03131) 2-11-09, факс (03131) 2-11-09

e-mail: prmsu2015@ukr.net

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних
наук, професор.

Бохонкова Юлія Олександрівна – доктор
психологічних наук, професор.

*Рекомендовано до друку та поширення через
мережу Інтернет Вченою радою Мукачівського
державного університету
(протокол № 3 від 24. 10. 2019 р.)*

**Науковий вісник Мукачівського державного
університету. Серія «Педагогіка та психологія»**

- збірник наукових праць, який структурований
за наступними напрямками: педагогічна теорія та
історія педагогіки; професіоналізація та
диверсифікація вищої школи; розвиток
особистості та освітні технології; психолого-
педагогічна комунікація; компаративна педагогіка
і психологія; педагогічна та вікова психологія;
організаційна психологія та психологія праці.

УДК 37:159.9

Науковий вісник Мукачівського державного
університету. Серія «Педагогіка та психологія» :
зб. наук. пр. / Ред. кол. : Товканець Г.В. (гол. ред.)
та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2019. – Випуск
2 (10). – 252 с.

© Мукачівський державний
університет, 2019

Кампов Н. С., Каспонець О. В., Щур І. Ф.	
Навчально-тематичні екскурсії та їх роль у професійному становленні майбутніх фахівців туризму.....	78
Коваль М. С., Кусій М. І.	
Формування інтелектуальної культури студентів – майбутніх офіцерів служби порятунку в процесі вивчення математичних дисциплін.....	80
Лазебна О. М., Бондаренко Л. І.	
Методичне забезпечення реалізації цілей сталого розвитку у фаховій підготовці екологів.....	85
Лопатюк О. В.	
Реалізація педагогічної умови «актуалізація професійної рефлексії» у фаховій підготовці майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом.....	88
Повідайчик М. М.	
Творчість як важливий чинник конкурентоспроможності вчителя математики.....	90
Повідайчик О. С., Штимак А. Ю.	
Дослідницький підхід як методологічна основа професійної підготовки фахівців у вищій школі.....	93
Романишина Л. М., Романишина О. Я., Островська Н. Д., Дацун О. А.	
Основні парадигми екологічної підготовки майбутніх дизайнерів та їх характеристики.....	96
Стеблюк С. В.	
Студентоорієнтоване середовище як педагогічна умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва.....	99
Товканець О. С.	
Методи і прийоми створення освітнього продукту та їх роль у формуванні управлінської компетенції майбутніх педагогів.....	102
Хома О. М.	
Особливості методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання української мови.....	106
Черепаня Н. І., Брепко І. І., Русин Н. М.	
Формування мотиваційного компоненту самоосвітньої діяльності майбутніх вихователів ЗДО.....	108
Моргун А. В., Гелічко Н. В.	
Социолінгвистические проблемы языкознания в аспекте формирования лингвистического мировоззрения студентов-филологов.....	112
Burgerová Jana, Piskura Vladimír	
E-learning z aspektu udržateľnosti na vysokej škole – digitálne kompetencie (výsledky testovania na pedagogickej fakulte pu v Prešove).....	115
Bílak M. V., Malinovska D. P.	
Formation of communicative skills of business communication in the process of foreign language teachers' preparation.....	119
Lyрchanko-Kovachyk O. V.	
Organization of individual work of students in the process of reading works of english and american literature.....	121
Movchan K. M.	
Libraries in the continuous education system.....	124
Orosová Renáta, Petříková Katarína, Ferencová Janka, Starosta Volodymyr	
Vyučovací štýl učiteľa.....	126

Список використаних джерел

1. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. посіб. / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2007. – 464 с.
2. Емельянов Б.В. Экскурсоведение: учебник / Б.В. Емельянов. – 5-е изд., – М.: Советский спорт, 2004. – 216 с.
3. Сегіда К. Ю. Екскурсознавство: навчально-методичний посібник для студентів-географів спеціальності «Географія рекреації та туризму» / Сегіда К. Ю., Мельничук А. А. – Харків, 2014. – 56 с.
4. Дашевська І.М. Інтерактивні методи навчання та їх застосування в екскурсійній діяльності / Дашевська І.М., Томкович О.І. // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. 2012. – №4 (239). – Ч.ІІ. – С.129-134.
5. Черезова М.В. Педагогічні ознаки екскурсії / М.В. Черезова // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2009. – №10 (173). – С.96-103.

Учебно-тематические экскурсии, их роль в профессиональном становлении будущего специалиста в сфере туризма

References

1. Babaritskaya, V., A. Korotkova, and O. Malinovskaya. 2007. *Ekskursoznavstvo i muzeveznavstvo [Excursion and Museum Studies]*. Kyiv: Alterpres.
2. Emel'yanov, B.V. 2004. *Ekskursovedeniye [Guided Tour]*. 5th ed. Moscow: Soviet sport.
3. Sehida, K. Yu., and A. A. Mel'nychuk. 2014. *Ekskursoznavstvo [Excursion]*. Kharkiv.
4. Dashev'ska, I.M., and O.I. Tomkovyich. 2012. "Interaktyvni metody navchannya ta yikh zastosuvannya v ekskursiyniy diyal'nosti [Interactive teaching methods and their application in field trips]." *Bulletin of Lugansk National University T. Shevchenko* 4(239), II: 129-134.
5. Cherezova, M.V. 2009. Pedagogichni oznaky ekskursiyi [Pedagogical signs of the excursion]." *Bulletin of Lugansk National University. Taras Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences* 10(173): 96-103.

В статті розкриваються питання організації навчальних екскурсій в процесі підготовки майбутніх спеціалістів туризму та географії. Авторами обґрунтовується значимість ролі та значення навчальних екскурсій; розкриваються організаційно-педагогічні умови, що сприяють ефективності організації цього процесу. Указано, що екскурсії сприяють розвитку навчальності, духовних, етичних, інформаційних та інших пізнавальних якостей майбутніх спеціалістів туризму, формують навички їх самостійної роботи.

Ключові слова: навчальна екскурсія, спеціалісти туризму, методи пізнання, методика екскурсії, екскурсовод, пізнавальна діяльність.

In recent years, the educational institutions had strengthened intensified efforts for the education of students and students on the traditions and customs of the Ukrainian people, study his historic and cultural heritage. The relationship between excursion and education provides ample for use by full means of educational methods. Introduction into educational process interactive methods training of tourism professionals determines the relevance of the study. Science has highlighted to the need for advantage of teaching activities various methods of organizing educational and educational activities of students. These efforts are designed to intensify students' cognitive activity, improve overall learning effectiveness. Theoretical foundations, educational and thematic excursions in the process of training, tourism professionals are fragments. The study is aimed at the role and significance of educational-thematic excursion as an effective method of training tourism professionals. It is important to address the challenges: to identify the features of the training tower and the possibilities of its application in the training process, and justify the need to apply a study tour in pedagogical methodology and practice. The organization of educational activities of students during the educational and thematic excursions it is carried out under organizational and pedagogical conditions, including: realization of educational, educational, developing, methodical, educational and recreational functions of educational excursions; selection the show object in accordance with the standard of tourist education and local history aspect; variety of technologies of thematic excursions of different directions and their combination; accounting of motivational, content, operational and emotional components of students' cognitive activity; use of the system of educational and cognitive practical tasks as a means of monitoring the knowledge gained during training tours.

Key words: educative excursion, professionals in tourism, cognition methods, methods of excursion, guide, activity.

УДК 37.026.5

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)-80-84

Коваль Миклош Стефанович,
кандидат педагогічних наук, професор,
orcid 0000-0002-0662-862X

Кусій Миклоша Ігорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів
orcid 0000-0003-3120-1975

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СЛУЖБИ ПОРЯТКУ В ПРОЦЕСІ ВІВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглядається проблема формування інтелектуальної культури студентів – майбутніх офіцерів служби порятунку в процесі вивчення математичних дисциплін. Виявлено значущість інтелектуальної культури у їх професійній підготовці та роль математичних дисциплін у формуванні інтелектуальної культури, висвітлено особливості математики як науки та навчального предмета. Доведено, що специфіка загальної математичної підготовки майбутніх офіцерів служби порятунку зумовлює потребу виявлення її особливостей в аспекті формування інтелектуальної культури студентів та курсантів. Обґрунтовано принципи формування інтелектуальної культури майбутніх офіцерів служби порятунку засобами вивчення математичних дисциплін.

Ключові слова: інтелектуальна культура студента, принципи формування, майбутні офіцери служби порятунку, математичні дисципліни.

Постановка проблеми. Питання розвитку інтелектуального потенціалу суспільства набуває особливої ваги в умовах зміцнення і вдосконалення української державності. Вагомою складовою цього процесу є вища освіта, необхідність підвищення інтелектуального та культурного потенціалу особистості фахівця, удосконалення всіх ланок навчально-виховного процесу. Водночас, на думку дослідників професійної діяльності та інтелектуальних можливостей випускників ВЗО, існує низка протиріч, які заважають оптимальному інтелектуальному розвитку студента. Серед них: протиріччя між змістом навчальних дисциплін, які є основою для інтелектуального розвитку, і недостатньою сформованістю інваріантних знань і інтелектуальних умінь випускників; протиріччя між широкими можливостями навчальних дисциплін для розумового розвитку студентів і фактичною організацією навчання, яке зводиться, по суті, до їх тривіального інформування [11, с. 11].

Нові історичні умови вимагають подолання цих протиріч і, зокрема, змін на якісно новій основі у підготовці студентів, курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, майбутніх офіцерів служби порятунку. Адже «кваліфікований військовий повинен мати високий рівень професійної культури – це забезпечить його повноцінну фахову діяльність в умовах сучасного суспільства» [13, с. 19]. Ефективним засобом формування інтелектуальної культури є математика як навчальний предмет, що сприяє розвитку у студентів, курсантів абстрактного і логічного мислення, інтелектуальних якостей особистості, аргументації доказу суджень, гнучкості розумових здібностей тощо.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Зарубіжні та вітчизняні вчені в галузі педагогіки та психології досліджували проблему інтелектуального розвитку та інтелектуальної культури особистості (Ж. Піаже, Б. Скіннер, Д. Брунер, Л. Виготський, Л. Занков, Г. Костюк, С. Рубінштейн, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.). Значна увага приділялась і вивченню математики (А. Колмогоров, Л. Кудрявцев, А. Постников, О. Хінчин, М. Шкіль, М. Бурда, В. Бевз та ін.). Водночас, незважаючи на значний теоретичний доробок науковців та інноваційні розробки викладачів-практиків, проблема теоретичного обґрунтування та реалізації формування інтелектуальної культури студентів, курсантів – майбутніх офіцерів служби порятунку в процесі вивчення математичних дисциплін не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті: дослідити особливості формування інтелектуальної культури як складової якісної освіти особистості студентів, курсантів – майбутніх офіцерів служби порятунку, зокрема, в процесі вивчення математичних дисциплін.

Результати дослідження. Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні визначається тенденціями до інтеграції у світову систему освіти, до збереження та зміцнення інтелектуального потенціалу країни, підвищення рівня конкуренції інтелектуальної продукції. Це зумовлює подальшу демократизацію системи освіти, її гуманізацію і гуманітаризацію, диференціацію й орієнтацію на всебічний розвиток особистості. Поняття «культура» є складним феноменом людського буття, належить до суспільних, соціальних, психологічних явищ і впливає на працю, побут, довілля, менталітет, спосіб життя усього суспільства. Прогрес людства тісно пов'язаний з розвитком культури. Культура є визначальним чинником сьогодення і майбутнього не лише окремої особистості, а й усього людства. Тому наше майбутнє значною мірою залежить від напрямів подальшого розвитку культури, а вони, в свою чергу, тісно пов'язані з напрямами політичного розвитку світу, вирішенням глобальних проблем людства [2]. Усі сфери життєдіяльності людини тісно взаємопов'язані між собою і не можуть розглядатися окремо одна від одної.

Виховання і розвиток особистості будуються на досвіді народу, ґрунтуються на різних формах культури, на досягненнях наук. Проте в усіх цих чинниках завжди визначальне місце посідають втілені в них цінності. Саме вони «через культуру, через традиції, філософію, релігію вказують на вектор виховних зусиль,

формують виховний ідеал, дають відповіді на фундаментальні запитання: на що орієнтується молодь – на добро чи на зло; на віру в духовні чи в матеріальні блага; на культ сили чи на культ духу. Дисбаланс у бік форсованого розвитку нервової системи спричиняється у наш час засобами масової інформації, деякими видами масової культури, алкоголем, психотропними речовинами, а відтак і гонитвою за «великими знаннями», без яких не бачимо життєвого успіху» [1, с. 143]. Все це призводить до однобічності психічного розвитку, до дисгармонії, коли порівняно великі нервові можливості переважають силу волі і поклик свідомості.

Творчість у професійній діяльності тісно пов'язана з рівнем культурологічної підготовки фахівця. Культурологічна підготовка формує у студента, курсанта розуміння способів досягнення професійних цілей, сприяє творчому розвитку особистості. Її ефективність посилюється, якщо формується на базі рідної, національної культури. Тому проблема якості виконаної праці є не лише предметом її оцінки з точки зору професійних обов'язків, але й професійної культури. Поняття культури праці є містком від професійної компетентності до культурологічної підготовки. Воно забезпечує логіку переходу від професійного до культурологічного аспекту.

Теоретичне дослідження інтелектуальної культури студента (даї – ІКС) дозволяє уточнити її визначення як соціально зумовленого способу, а також рівня розвитку продуктивної розумової діяльності [9]. Актуальність проблеми забезпечення належного рівня математичної освіти обумовлена найширшими можливостями розвитку логічного мислення, уяви, алгоритмічної культури, здатності до обґрунтування тверджень, моделювання різноманітних процесів при навчанні математики [8]. Математичні дисципліни суттєво розширюють світогляд студентів, знайомлять їх з такими видами розумової діяльності, як індукція та дедукція, узагальнення та конкретизація, аналіз і синтез, класифікація й систематизація, абстрагування й аналогія. Провідними напрямками формування інтелектуальної культури засобами математики є розвиток логічного мислення, опора на закони і правила логіки, реалізація ідеї дедуктивного побудови математичних знань тощо.

У педагогічному значенні змісту поняття можна говорити про те, що інтелектуальна культура як особистісне утворення в структурі загальної культури студента формується, розвивається і має здатність до перетворень. При цьому формування ІКС ми розуміємо як процес зміни її характеристик опосередковано, завдяки організації навчально-виховного процесу та його педагогічного супроводу, взаємодії з реальною дійсністю та інш. Інтелектуальна культура як феномен являє собою єдність інтелекту та особистості. Так, В. Іванова інтелектуальною культурою вважає «змістовні аспекти результату роботи інтелекту, що мають якісне вираження в особливостях особистості, пов'язаних з пізнавальною спрямованістю особистості» [4]. Основоположним базисом інтелектуальної культури В. Розін вважає рефлексію. Він переконаний, що саме зростання рефлексивного мислення є однією з головних особливостей інтелектуальної культури ХХ століття [10]. На думку Г. Щедровицького, інтелектуальна культура означає появу принципово нових способів мислення і форм організації діяльності [14], тобто в процесі розвитку інтелектуальної культури відбувається створення суб'єктивно нового, що ґрунтується на здатності особистості не обмежуватися стандартними рамками діяльності і створювати нові ідеї.

Відповідно з теорією діяльності, виділяють окремі елементи її структури (мотиви, планування, включаючи вибір цілі та прийняття рішення; реалізація планів; зворотний зв'язок та контроль результатів). Очевидно, всі ці процеси представлені в структурі інтелектуальної діяльності та відповідно у структурі інтелектуальної культури, котра виражає рівень розвитку цієї діяльності [5].

Перший блок діяльності характеризує процеси спонукання, їх називають мотивами, і в цій ролі можуть виступати потреби, інтереси, життєві плани, усвідомлення відповідальності. Перший компонент інтелектуальної культури повинен включати мотиви інтелектуальної діяльності. До них належать: інтелектуальні

інтереси, цілі, інтерес до придбання знань, потреба в освоєнні навичок інтелектуальної діяльності. Планування діяльності припускає вибір мети, засобів, пошук оптимальних рішень. Ці процеси базуються на використанні досвіду минулого (процеси пам'яті) та всебічному аналізі сьогоденного заради передбачення та досягнення майбутнього (процеси мислення).

Відповідно до цієї діяльності виділяємо ще два компоненти інтелектуальної культури: інтелектуальні знання та інтелектуальне мислення. Інтелектуальне мислення складається з ряду вмінь: уважно сприймати інформацію; мотивувати свою діяльність; раціонально запам'ятовувати, логічно осмислювати навчальний матеріал, визначати в ньому головне; вирішувати проблемні пізнавальні задачі; працювати самостійно; здійснювати самоконтроль у навчально-пізнавальній діяльності. Ступінь сформованості вмінь визначає окремі риси особистості та стан її інтелектуальної культури. Ще один компонент інтелектуальної культури – активність особистості. Без неї неможливо виконання наступного блоку діяльності – реалізація планів, виконання прийнятих рішень. Питання про пізнавальну активність у процесі навчання є однією з головних проблем навчання.

Не менш важливим у складі діяльності є блок самоконтролю. Відповідно у структурі інтелектуальної культури виділяється компонент інтелектуального самоконтролю. Мається на увазі співвідношення та аналіз особою відповідності власного способу життя, власних інтелектуальних орієнтацій і цінностей з інтелектуальними цінностями суспільства. Мета інтелектуального самоконтролю – подальший інтелектуальний розвиток особистості, активізація її життєвої позиції.

Математика посідає особливе місце серед інших наук у навчальному процесі вищого закладу освіти, оскільки в дослідженнях форм і відношеннях в природі, суспільстві та мисленні ця навчальна дисципліна сприяє абстрагуванню від їх змісту та виключає з аргументів спостереження і експеримент. З появою і розвитком таких розділів математики, предметом вивчення яких є не тільки кількісні відношення, уявлення про предмет математики дещо змінилися: основний предмет математики становлять не лише кількісні та просторові відношення і форми, а й інші відношення і форми, зокрема форми логічного висновку, n-вимірні простори, які не є просторовими формами у звичайному значенні слова [3]. Загалом у предмет математики можуть входити будь-які форми і відношення дійсності, які об'єктивно мають таку міру незалежності від змісту, що можуть бути від нього повністю відірвані і відображені в поняттях з такою точністю, щоб дати підставу для суто логічного розвитку теорії. Окрім того, у математиці розглядаються не тільки форми і відношення, безпосередньо абстраговані з дійсності, а й логічно можливі, що визначаються на основі вже відомих форм і відношень.

Поняття методу математики має широкий діапазон значень і залежно від того, яке з них буде взято, розуміння математизації буде змінюватися. Якщо розглядати кількісні відношення в ширшому сенсі, тобто розширити поняття кількості в математиці, то математику можна визначити як науку про кількісні відношення реального світу. Такий підхід до визначення математики співвідноситься з історією розвитку математики і характерними особливостями нинішнього етапу її розвитку. І філософська категорія, і математичне поняття кількості є віддзеркаленням певної сторони об'єктивної реальності, але віддзеркаленням у різних поняттєвих системах (філософії і математики) з різним ступенем глибини і конкретності. Для розуміння природи кількості в математиці філософська категорія кількості служить світоглядною і методологічною основою, виходячи з якої визначаються її найбільш важливі ознаки.

Специфічною особливістю розвитку особистості студента, курсанта в процесі математичної підготовки є оволодіння на її основі систематизованими математичними науковими знаннями і способами реалізації математичних методів. Такий підхід до визначення процесуального компонента математичної підготовки фахівця дозволяє продуктивно використовувати теорії освітнього

процесу і розвивального навчання. Мінімальний рівень компетентності фахівця регламентовано Державними освітніми стандартами, в яких формулюється соціальне замовлення суспільства і держави в конкретних умовах. Ці стандарти містять вимоги до оволодіння системою знань і способів діяльності, а цілі розвитку, формування особистості курсантів практично не конкретизовані.

Можливості математики необмежені. Головне завдання викладача математики – створити умови, щоб кожен курсант, студент включався в різні види діяльності, насамперед мисленнєву, виступаючи суб'єктом пізнання. Слова С. Джонсона пояснюють, чому студенти не задоволені традиційним навчанням: думка повинна працювати, якщо ж вона не працює, ми захищаємося невдоволеннями. Саме на заняттях математики курсанти і студенти вчать ся чітко формулювати свою думку, будувати доведення. На традиційних заняттях математики доведення теорем та новий матеріал подає сам викладач, студенти почасти є пасивними слухачами. Коли ж студенти самостійно виконують математичні дії, в них формується власний спосіб мислення, мисленнєва культура. Якість мовлення свідчить про глибину думки. З того, як студент висловлює свою думку, викладач може зрозуміти рівень мисленнєвої активності студента, тож завдання викладача математики – включити студентів у процес пошуку істини, пам'ятаючи про те, що в математиці немає авторитетів [6]. Єдиний аргумент істинності – доведення.

Специфіка загальної математичної підготовки майбутніх офіцерів служби порятунку зумовлює потребу виявлення її специфіки в аспекті формування інтелектуальної культури курсантів та студентів. На нашу думку, у формуванні інтелектуальної культури майбутніх офіцерів служби порятунку засобами вивчення математичних дисциплін, виходячи з особливостей їхньої майбутньої професійної діяльності, доцільно визначити низку принципів.

Принцип культурологічності. Процеси, які відбуваються в культурі, проходять через усі сфери суспільного буття і, трансформуючись, утверджують нові культурні явища, ціннісні орієнтації. Особлива роль духовної культури полягає в тому, що вона пробуджує в людині особистість. До структурних елементів духовної культури належать інтелектуальні (наука, освіта); естетичні (мистецтво і література); етичні (мораль); соціальні (мова, поет, звичай, право, політика); релігійні. Інтелектуальна культура, котра значною мірою формується у процесі вивчення математичних дисциплін, є важливим компонентом професіоналізму фахівця служби порятунку, незалежно від його спеціалізації.

Принцип варіативності та диференціації змісту математичної підготовки залежить від рівня та роду майбутньої професійної діяльності, що передбачає наявність варіативних курсів математичних дисциплін, зумовлений різним рівнем глибини та обсягу знань студентів. Базовий, інваріантний курс, так званий «функціонально повний мінімум», є обов'язковим для усіх курсантів, однак далі необхідна диференціація. Водночас не варто переважувати математичним матеріалом тих фахівців, котрі за видом майбутньої діяльності будуть пов'язані більше з фізичною діяльністю. У цьому випадку доцільно звернути увагу на розвиток мислення, прийняття рішень, орієнтації у незнайомій ситуації. Іншими словами, математика відіграє для них дуже важливу, але опосередковану роль. Тоді як при підготовці офіцера-інженера, який матиме справу з проектуванням протипожежних споруд, необхідно передбачити опанування поглибленими математичними знаннями та вміннями.

Принцип системності та міждисциплінарності математичної підготовки стосується усіх рівнів та спеціалізацій майбутніх офіцерів служби порятунку, а системотвірний чинник визначає структурування змісту навчання математичних дисциплін. Розташування елементів у системі та встановлення зв'язків між ними визначається властивостями, заданими системотвірним чинником, зокрема узгодженості умов діяльності студента і викладача.

Інтегрований підхід та настигність навчання передбачає орієнтацію математичних дисциплін у взаємозв'язку з усіма іншими предметами. Це зумовлено просторовим розташуванням кожного із відібраних елементів шляхом встановлення зв'язків між ними у формування системи навчання.

Принцип креативності. Саме творча діяльність, яка активізує розвиток творчих здібностей особистості, виступає гарантом формування потреби в постійному пошуку, накопиченні знань, розумінні їх смислу та значення, самостійному використанні, що необхідно для формування особистості з урахуванням вимог сучасності. Креативність, яка формується у процесі вивчення математичних дисциплін, дозволяє удосконалювати професійну діяльність та передбачати її результат.

Принцип прогнозування. В загальну структуру прогнозування входить цілепокладання (встановлення ідеально передбачуваного результату діяльності), планування (проекція в майбутнє людської діяльності для досягнення поставленої мети при застосуванні певних економічних важелів, перетворення передбачень про майбутнє в директиви для цілеспрямованої діяльності), програмування (встановлення основних положень, які потім розгортаються в планування, або послідовності конкретних заходів щодо реалізації планів), проектування (створення конкретних образів майбутнього, конкретних деталей розроблених програм).

Принцип естетизму. Математика не вивчає духовного стану людини. Власне математична підготовка на рівні логічного мислення, зокрема індукції та дедукції, дозволяє фахівцю служби порятунку удосконалювати свій професійний рівень, оскільки ці якості спрямовані на прогнозування результату його діяльності. Водночас математичні побудови та доведення володіють значним естетичним компонентом. Естетика крізь призму духовно-практичних потреб особистості дає якісну оцінку явищам природи, суспільства, мистецтва. Свідомість «переробляє інформацію, що надходить ззовні, відповідно до її значення і цінності для окремої особи. Але ні чуттєвого, ні раціонального сприйняття в чистому вигляді не існує. Емоційні переживання, фантазія, уява – необхідні

умови людської діяльності взагалі і творчій діяльності зокрема» [12 с.12]. Відомо, що у всіх формах професійної діяльності естетизм посідає важливе місце. Викладач математичних дисциплін має забезпечити навчальний процес почуттям прекрасного, відчуттям гармонії світу.

Не менш важливим є *принцип доступності* математичних знань та розробка оптимальних методик формування математичних умінь у контексті перспективного розвитку можливостей майбутнього фахівця рятувальної служби. Цей процес обов'язково повинен супроводжуватися розробкою відповідного науково-методичного та навчально-методичного забезпечення, координацією діяльності викладачів математики та інших дисциплін тощо.

З метою інтенсифікації педагогічних зусиль в роботі з розвитку ІКС вищого закладу освіти, на думку Д. Митрофанова, необхідно забезпечити належні педагогічні умови реалізації даного процесу [7]. По-перше, сприяння формуванню і закріпленню пізнавального інтересу до навчання як основи для розвитку інтелектуальної культури студента. По-друге, удосконалення та актуалізація змістового і технологічного компонентів процесу навчання. По-третє, педагогічна підтримка і розвиток прагнення до самоорганізації інтелектуальної діяльності студентів. При цьому цілеспрямована і системна робота з формування і розвитку ІКС вимагає від усіх суб'єктів освітнього середовища ВЗО раціональної управлінської діяльності з усіх аспектів планування, реалізації та діагностики результатів самоосвіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, специфіка загальної математичної підготовки майбутніх офіцерів служби порятунку зумовлює потребу виявлення її специфіки, яка відображена у відповідних принципах культурологічності, варіативності змісту, системності та міждисциплінарності математичної підготовки, прогнозування, естетизму та доступності. До подальших напрямів дослідження проблеми відносно розробку методик культурологічного підходу до математичної підготовки майбутніх офіцерів служби порятунку.

Список використаних джерел

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб для студ. вищ. навч. закладів / Вид. друге, дооп. і доп. – Дрогобич, Коло, 2006. 608 с.
2. Греченко В. А., Історія світової та української культури: довідник для школярів та студентів / В. А. Греченко, І. В. Чорний. – К., Літера ЛТД, 2012. 416 с.
3. Дутка Г. Фундаменталізація математичної освіти майбутніх економістів: монографія / Г. Дутка; наук. ред. д-р пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України М. І. Бурда. – Київ: УБС НБУ, 2007. 577 с.
4. Иванова В. П. Феноменология интеллектуальной культуры: общие характеристики / В. П. Иванова // Вестник Томск. гос. ун-та. 2010. № 334. С. 132–137.
5. Захарова І. О. Формування інтелектуальної культури старшокласників засобами математики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – Луганськ, 1999. 19 с.
6. Малаканова Л. В. Освіта без душі вбиває душу. Особистісно орієнтоване навчання математики: сьогодні і перспективи. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Полтава, 8-9 квітня 2008 року. – Полтава: АСМІ, 2008. 252 с.
7. Митрофанов Д. В. Формирование интеллектуальной культуры студентов в образовательной среде вуза. – Вестник ВГУ, 2018, № 1. С. 95–99.
8. Михалін Г. О. Формування основ професійної культури вчителя математики у процесі навчання математичного аналізу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Національний пед. університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. 481 с.
9. Пильнік Р. О. Формування розумової культури старшокласників у процесі навчально-творчої діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09. – Луцьк, 2005. 21 с.
10. Розин В. М. Методология: становление и современное состояние // Психология. Журнал Высшей школы экономики. 2013. Т. 10. № 1. С. 3–21.
11. Таренко Л. Б. Формирование интеллектуальных умений студентов средствами информационно-коммуникационных технологий // Вестник ТИСБИ. 2008. № 3. URL <http://www.tisbi.org/science/vestnik/2008/issue3/tarenko.html> (дата звернення: 20.11.2019).
12. Фельд А. М. Эстетическое воспитание на уроках по основам наук. – К.: Рад. школа, 1984. 240 с.
13. Щеголева Т. Л. Формування професійної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / НАДПСУ. – Хмельницький. Вид-во Нац. академії ДПСУ, 2007. 22 с.
14. Щедровицкий Г. П. Принципы и общая схема методологической организации системно-структурных исследований и разработок / Г. П. Щедровицкий. – М.: Академия, 1995. 800 с.

References

1. Vishnevsky O. Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy: a tool for students. higher. teach. institutions / View. second, add. and ext. - Drohobych, Kolo. 2006. 608 p.
2. Grechenko V.A., History of World and Ukrainian Culture: a Handbook for Schoolchildren and Students / V.A. Grechenko, I.V. Chomyi. - K., Letter LTD, 2012. 416 p.
3. Dutka G. Fundamentalization of mathematical education of future economists: monograph / G. Dutka; Sciences. ed. Dr. ped. of sciences, prof., cor.-cor. APS of Ukraine M. I. Burda. - Kyiv: NBU NBU, 2007. 577 p.
4. Ivanova V.P. Phenomenology of intellectual culture: general characteristics / VP Ivanova // Bulletin of Tomsk. state. Universities. 2010. № 334. S. 132–137.
5. Zakharova I.O. Formation of intellectual culture of high school students by means of mathematics: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.01 - Lugansk, 1999. 19 p.
6. Malakanova L.V. Education without the soul kills the soul. Personally oriented mathematics teaching: present and prospects. Materials of All-Ukrainian III scientific and practical conference, Poltava, April 8-9, 2008. - Poltava: ASMI, 2008. 252 p.
7. Mitrofanov D.V. Formation of students' intellectual culture in the educational environment of the university. - VSU Bulletin, 2018, No. 1. P. 95–99.
8. Mikhalin G.O. Formation of bases of professional culture of mathematics teacher in the process of teaching mathematical analysis: diss. ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04. National Ped. University. M.P. Dragomanov. - K., 2004. 481 p.
9. Pilyuk R.A. Formation of the mental culture of high school students in the process educational and creative activity: author's abstract. diss. ... Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.09 - Lutsk, 2005. 21 p.
10. Rozin V.M. Methodology: formation and the current state // Psychology. Journal of the Higher School of Economics. 2013. T. 10. № 1. S. 3–21.
11. Tarenko L.B. Formation of students' intellectual skills by means of information and communication technologies // Bulletin of TISBI. 2008. № 3. URL <http://www.tisbi.org/science/vestnik/2008/issue3/tarenko.html> (accessed: 11/20/2019).
12. Fed A.M. Aesthetic education in the basics of science. - K.: Rad. school, 1984. 240 p.
13. Shchegoleva T.L. Formation of professional culture of future officers-border guards in the process of studying the disciplines of the humanities cycle: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.04 / NADPSU. - Khmelnitskyi. View of Nat. DPSU Academy, 2007. 22 p.
14. Shchedrovitsky G. P. Principles and general scheme of methodological organization of system-structural research and development / G.P. Shchedrovitsky. - M.: Academy, 1995. 800 p.

В статье рассматривается проблема формирования интеллектуальной культуры студентов - будущих офицеров службы спасения в процессе изучения математических дисциплин. Выявлено значение интеллектуальной культуры в их профессиональной подготовке и роль математических дисциплин в формировании интеллектуальной культуры, освещены особенности математики как науки и учебного предмета. Доказано, что специфика общей математической подготовки будущих офицеров службы спасения обуславливает необходимость выявления ее особенностей в аспекте формирования интеллектуальной культуры студентов и курсантов. Обоснованы принципы формирования интеллектуальной культуры будущих офицеров службы спасения средствами изучения математических дисциплин.

Ключевые слова: интеллектуальная культура студента, принципы формирования, будущие офицеры службы спасения, математические дисциплины.

The issue of development of the intellectual potential of the society becomes especially important in the conditions of strengthening and perfection of the Ukrainian statehood. Higher education is a significant component of this process. The article deals with the problem of formation of intellectual culture of students - future officers of rescue service in the process of studying mathematical disciplines. An effective means of forming an intellectual culture is mathematics as a subject that develops in students, cadets abstract and logical thinking, intellectual qualities, reasoning skills, flexibility of mental abilities. The purpose of the article is to investigate the peculiarities of formation of intellectual culture as a component of qualitative education of personality of students, cadets - future officers of rescue service in the process of studying mathematical disciplines. Theoretical study of the intellectual culture of the student allows to clarify its definition as a socially predetermined way, as well as the level of development of productive mental activity. The urgency of the problem of ensuring the proper level of mathematical education is due to the wide possibilities of development of logical thinking, imagination, algorithmic culture, ability to substantiate statements, modeling of various processes in teaching mathematics. The importance of intellectual culture in the professional training of students and the role of mathematical disciplines in the formation of intellectual culture are revealed, the peculiarities of mathematics as a science and educational subject are highlighted. It is proved that the general mathematical training of future rescue officers contributes to the formation of intellectual culture of students and cadets. The principles of formation of intellectual culture of future officers of rescue service by means of studying of mathematical disciplines are grounded, among which the following principles should be distinguished: cultural studies; content variability; systematic and interdisciplinary mathematical preparation; forecasting, aesthetics and accessibility. Further directions of research of a problem include development of methods of cultural approach of studying of mathematical disciplines in preparation of future officers of rescue service.

Key words: student intellectual culture, principles of formation, future rescue officers, mathematical disciplines.